

ЗАОЧНЕ ТА ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті автор проводить порівняльний аналіз традиційного заочного та дистанційного навчання. Дає чітке визначення поняттям «дистанційна форма навчання» та «дистанційна освіта», показує суттєві відмінні риси дистанційної форми навчання від традиційної заочної.

В статті автор проводить сравнительный анализ традиционного заочного и дистанционного обучения, дает четкое определение понятиям «дистанционная форма обучения» и «дистанционное образование», показывает, чем дистанционная форма обучения отличается от традиционной заочной.

The author conducts a comparative analysis of the traditional part-time and distance learning in the article. He also gives a clear definition to the notions «distance learning» and «distance education»; he shows distinctions between distance learning and traditional part-time studies.

У сучасному інформатизованому суспільстві важливою складовою успіху та гідного рівня життя є здатність людини швидко адаптуватися до складних ситуацій та умов, приймати правильні рішення. А це можливо лише за наявності сучасних знань. Однак не кожен має фінансову можливість, достатньо вільного часу, щоб отримати необхідну освіту.

Сьогодні, на нашу думку, подібних проблем стало менше з розвитком такої форми навчання, як заочна та особливо з виникненням дистанційної освіти.

Що ж таке дистанційна форма навчання і чим вона відрізняється від заочної?

Поняття «дистанційна освіта» в Україні здебільшого розуміється як заміник чи один із різновидів заочної форми освіти. Таке бачення закріплене і на нормативному рівні. Так, зокрема, ст. 42 Закону України «Про вищу освіту» однією з форм навчання у вищих навчальних закладах визнається дистанційна освіта без усіляких диференційованих ознак від заочної форми [1].

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» [2], наказах Міністерства освіти і науки України «Про створення Українського центру дистанційної освіти» [3] та «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» [4] законодавець чітко не відмежовує дистанційну форму навчання від традиційної заочної. У зв'язку з цим поняття «дистанційна форма навчання» і «заочна форма навчання» ототожнюються, тому актуальним є питання їх відокремлення одне від одного. Виходячи з вищевикла-

деного автор поставив за мету провести порівняльний аналіз дистанційної та заочної форм навчання та визначити відмінності між ними. Для цього потрібно вирішити такі завдання: по-перше, дослідити основні переваги та недоліки традиційного заочного навчання; по-друге, дати чітке визначення поняття «дистанційна форма навчання» та «дистанційна освіта»; по-третє, показати суттєві відмінні риси дистанційної форми навчання від традиційного заочного навчання.

Загальновідомо, що система заочного навчання в Україні існує вже майже 100 років. Найбільший розвиток заочне навчання отримало саме у сфері вищої освіти. За достатньо великий період існування у системах освіти багатьох країн заочне навчання дозволило отримати освіту мільйонам людей, а сама система заочного навчання має достатній досвід у сфері форм організації і методики проведення занять, тестування, розроблення спеціалізованих навчальних посібників, тощо.

На нашу думку, до основних переваг заочного навчання, що визнається більшістю дослідників, можна віднести:

- можливість здобути освіту незалежно від місця проживання, без відриву від роботи;
- одночасне навчання за декількома спеціальностями;
- можливість отримати вищу освіту таким соціальним групам населення, як непрацездатні, інваліди, жінки, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, співробітники органів внутрішніх справ, особи, які часто бувають у відрядженнях і т. ін.;
- одночасне охоплення великої кількості студентів;
- навчання за власним графіком в період між сесіями;
- можливість, здобуваючи освіту, застосувати свої знання під час навчання на практиці.

Однак, окрім вищезазначених переваг, заочне навчання має і деякі суттєві недоліки. Найголовнішими ми вважаємо наступні:

- відсутність контакту між викладачем і студентом заочного навчання;
- обмеженість можливостей організації консультаційної допомоги студентам в період навчання;
- труднощі з організацією системи поточного контролю успішності;
- відсутність спілкування між студентами-однокурсниками;
- відсутність серед методів навчання групових дослідницьких чи проектних робіт;
- зведення самостійної роботи студента в основному до виконання письмових контрольних, курсових, залікових та екзаменаційних робіт;
- традиційне заочне навчання передбачає використання певного фіксованого набору навчальних засобів, до яких відносяться

друковані посібники, книги, навчальні зошити та ін. Для слухачів заочного навчання, які мешкають у віддалених регіонах України, де немає можливості користуватися послугами та фондами великих бібліотек, наукових центрів, використання таких навчальних засобів є практично неможливим;

– заочне навчання в Україні передбачає також прямий контакт студент-викладач, який здійснюється шляхом зустрічей в сесійний період і пересилкою виконаних контрольних і курсових робіт поштою. Сесії, що проводяться в навчальному закладі чи у його філіалі, в середньому тривають близько 30–40 днів на рік. Витратити 40 календарних днів кожного року в період навчання на навчально-екзаменаційну сесію для багатьох студентів достатньо складно.

У публікаціях, присвячених проблематиці дистанційного навчання, можна знайти різноманітні варіанти дефініції цього навчання [5], найбільш поширеними з них є такі:

– дистанційне навчання як нова форма навчання, базується на використанні традиційних та нових інформаційних технологій і телекомунікаційних заходів, які створюють умови якісного діалогу викладача зі слухачем, при цьому процес навчання не залежить від їх розташування у просторі й часі;

– дистанційне навчання – це організація освітнього процесу, що базується на принципі самостійного навчання слухачів в освітньо-інформаційному середовищі, яке являє собою системно-організовану сукупність інформаційних ресурсів, засобів передачі даних, апаратно-програмного та організаційно-методичного забезпечення;

– дистанційне навчання – це новий ступінь заочного навчання, де забезпечується застосування інформаційних технологій, заснованих на використанні персональних комп'ютерів, відео- і аудіотехніки тощо.

Проте у Положенні про дистанційне навчання [4] під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес передавання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Базовими складовими визначення дистанційного навчання, на нашу думку, має бути положення про незалежність суб'єктів та об'єктів навчання щодо відстані і часу, збалансоване використання традиційних і нових інформаційних технологій навчання. Отже, на підставі узагальнення вищевикладеного спробуємо визначити поняття «навчання» й «освіта».

Так, навчання – це процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками; освіта – це результат навчання, виховання і розвитку особистості.

Враховуючи наведені поняття, можна дати визначення поняттям «дистанційне навчання» і «дистанційна освіта».

Дистанційне навчання – це інтегральна форма навчання, що передбачає незалежність процесу навчання від розташування викладача та слухача у просторі й часі і базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій та їх засобів, що забезпечують передачу, вивчення і контроль засвоєння змісту навчання, проведення діалогового обміну між слухачем і викладачем.

Дистанційна освіта – це система, в якій реалізується процес дистанційного навчання, виховання й розвитку особистості для досягнення і підтвердження тим, хто навчається, певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня, що стає основою його подальшої професійної діяльності.

Зважаючи на ці визначення, можна показати суттєві відмінності такої нової форми навчання на відстані, як дистанційна від традиційного заочного навчання. Якщо термін «дистанційне навчання» пов'язувати лише з тим фактом, що основну частину навчального часу студент знаходиться на відстані від викладача, то трибійники традиційного заочного навчання мають рацію, ототожнюючи заочне навчання із дистанційним і заявляючи, що вищі навчальні заклади з заочною формою навчання із самого початку свого існування займалися дистанційним навчанням, оскільки їхні студенти основну частину часу навчання проводили на відстані від викладача, а основними засобами комунікації були письмові (друковані) матеріали незалежно від форми носія (папір, лазерні диски і т. ін.) чи електронні засоби зв'язку (телефон, факс, електронна пошта).

Як висновок проведеного порівняльного аналізу необхідно зазначити, що різниця між традиційним заочним навчанням і дистанційним полягає в тому, що при дистанційній формі навчання створюється можливість організації сучасного навчального процесу з усіма атрибутами, що характеризують цей процес як навчальний, а саме:

1) можливістю за необхідності роз'яснення навчального матеріалу викладачем;

2) можливістю спілкування викладач-студент та студент-студент протягом усього періоду дистанційного навчання;

3) можливістю проведення обговорень, тестування, поточних і підсумкових робіт, виконання спільних завдань, а також завдань дослідного і творчого характеру тощо.

При цьому процесі передбачається також наявність усіх факторів, що визначають його як навчальний, а саме:

1) можливість організації активної пізнавальної діяльності кожного студента, індивідуальної та групової [6];

2) забезпечення ефективного зворотного зв'язку, інтерактивності [7];

3) забезпечення індивідуалізації та диференціації процесу навчання [7];

4) формування стійкої мотивації навчально-пізнавальної діяльності [8].

У цьому, а також у можливості створення сприятливих умов для ефективної навчально-пізнавальної діяльності студентів ми і вбачаємо принципову різницю між традиційною заочною формою навчання і дистанційною.

У зарубіжних країнах розвиток заочного навчання вже давно пов'язаний із використанням засобів інформаційних технологій (телевізійні та радіокурси, широке використання різних друкованих посібників, останнім часом – використання компакт-дисків). Так, протягом десятків років було запроваджено заочне навчання в багатьох відкритих університетах зарубіжних країн. Це частково знаходило своє відображення в самому понятті заочного навчання. Раніше «заочне навчання» перекладалося англійською мовою як «correspondence learning» (correspondence – пошта, кореспонденція). А термін «distance learning» (distance в перекладі з англійської – дистанційне, на відстані) введено у практику не випадково, він свідчить, що нова форма навчання має суттєві відмінності від заочного навчання, яке існувало раніше. Термін «дистанційне навчання» відображає основну рису цієї форми навчання – навчання без меж, відкрите і доступне для всіх, незалежно від місця проживання людини; навчання, а не самонавчання.

Дистанційне навчання використовує як технологічну основу сучасні засоби нових інформаційних технологій і засоби масової комунікації – як традиційні (радіо, телебачення), так і новітні (аудіо-, відеоконференції, мультимедійні засоби, комп'ютерні телекомунікації).

За останні два десятиріччя дистанційне навчання не тільки отримало своє ім'я, але й виділилося з системи заочного навчання за рахунок технологічного прориву використання нових комунікаційних технологій (комп'ютерних телекомунікацій, супутникового зв'язку, аудіо- та відеотехнологій), які дозволяють забезпечувати постійний взаємозв'язок між учасниками навчання, незважаючи на географічну віддаленість один від одного.

Однією з відмінних рис дистанційної форми навчання від традиційної заочної є її інтерактивність, яка передбачає спілкування будь-яких суб'єктів один із одним з використанням доступним для

них засобів та методів. При цьому передбачається активна участь в діалозі обох сторін: обмін питаннями та відповідями, контроль за виконанням прийнятих рішень. Під час дистанційного навчання взаємодіють один із одним, перш за все, викладачі й студенти, а здійснюється ця взаємодія за рахунок використання різних телекомунікаційних засобів – електронної пошти, телеконференцій, діалогів у режимі реального часу.

Саме висока інтерактивність дистанційного навчання, яка забезпечується широким використанням засобів нових інформаційних та комунікаційних технологій, і відрізняє його від традиційного заочного навчання. Висока інтерактивність процесу навчання, яка відображається в постійних контактах між всіма учасниками навчання (викладачем і слухачем) протягом всього періоду навчання (засобами електронної пошти і телеконференцій), оперативному зворотному зв'язку [9], наявності постійного контролю за навчальною діяльністю слухачів, максимально наближає дистанційну форму навчання до стаціонарної.

Таким чином, зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок, що дистанційне і заочне навчання – це не одне й те саме.

Так, традиційне заочне навчання передбачає загальний для всіх студентів навчальний план, загальні терміни подання контрольних і курсових робіт, здачу екзаменів у період проведення навчально-екзаменаційної сесії. Також традиційне заочне навчання передбачає використання певного фіксованого набору навчальних засобів, до яких відносяться, насамперед, друковані посібники, книги, навчальні зошити.

Відмінність дистанційного навчання від заочного полягає в тому, що, по-перше, дана форма навчання використовує як технологічну основу сучасні засоби нових інформаційних технологій і засоби масової комунікації, по-друге, студент, який навчається дистанційно, має можливість самостійно вибрати послідовність вивчення предметів і темп роботи, сам вирішувати, скільки часу витратити на вивчення того чи іншого курсу, по-третє, широке використання засобів нових інформаційних та комунікаційних технологій забезпечує високу інтерактивність дистанційного навчання.

Отже, дистанційне навчання – це нове явище в системі освіти, яке при гармонійній сукупності з чіткою та перевіреною часом традиційною системою освіти повинно забезпечити якісне навчання та всебічний інтелектуальний розвиток сучасної людини.

Список літератури: 1. Про вищу освіту : закон України від 17 січ. 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134. 2. Про Національну програму інформатизації : закон України від 4 лют. 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181. 3. Про створення Українського центру дистанційної освіти : наказ М-ва освіти та науки України від 7 лип. 2000 р. № 293. – К., 2000. 4. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ М-ва освіти та науки України від 21 січ. 2004 р. № 40. – К., 2004. 5. Сучасні визначення дистанційного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/ukr/de/ch_01.htm. 6. Like Many Other Colleges and Universities, John A. Logan College Entered the Growing Field of Distance Education a Few Years Ago // The chronicle of higher education. – 2000. – February 11. – V. XLVI. – № 23. – P. A55. 7. MacKinnon G. Coding Electronic Discussion Groups / MacKinnon G., Aylward L. // International Journal of Educational Telecommunications. – 2000. – V. 6. – № 1. – P. 53–63. 8. Сеидов Б. К всемирной мудрости в эру коммуникации и преобразования данных в цифровую форму // Перспективы. – 1999. – Т. 27. – № 3. – С. 77–90.

Надійшла до редколегії 01.06.2009

УДК 378.1+351.743(477)

Є. О. Безсмертний

ЩОДО ПИТАННЯ НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ В УМОВАХ НАБЛИЖЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Розглянуто питання реформування системи освіти вищих навчальних закладів МВС України у відповідності до європейських стандартів якості освіти. Наголошено на необхідності модернізації змісту, підвищення якості підготовки спеціалістів відповідно до сучасних стандартів, вжиття заходів щодо інтеграції національної системи освіти і науки щодо впровадження відповідних вимог, принципів, критеріїв і стандартів Болонського процесу.

Рассмотрены вопросы реформирования системы образования высших учебных заведений МВД Украины в соответствии с европейскими стандартами качества образования. Сделан акцент на необходимости модернизации содержания, повышения качества подготовки специалистов в соответствии с современными стандартами, принятия мер относительно интеграции национальной системы образования и науки по внедрению соответствующих требований, принципов, критериев и стандартов Болонского процесса.

The problems of reforming the educational system of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine according to European standards of educational quality are researched. Attention is paid to the necessity to modernize the content, to improve the quality of training specialists in accordance with the modern standards, to take measures directed on integration of the national education and science system concerning implementation of corresponding requirements, principles, criteria and standards of the Bologna process.